

Научни скуп

ЕПАРХИЈА БАЧКА У ОСМОВЕКОВНОЈ ИСТОРИЈИ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Књига сажетака

За издавача
Проф. др Ивана Живанчевић-Секеруш, декан

Програмски одбор

Његово Преосвештенство Епископ новосадски и бачки др Иринеј
Проф. др Иван Јордовић, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Проф. др Светозар Бошков, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Проф. др Ђура Харди, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Проф. др Слободан Бјелица, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Доц. др Борис Стојковски, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Организациони одбор
Протојереј Бране Миловац
Проф. др Светозар Бошков
др Предраг М. Вајагић
Протојереј Предраг Милутин
Протојереј Стевица Илић
Протонамесник Милан Узуров
Протонамесник Новица Ракић

Секретар
Дејана Трифковић

ISBN 978-86-6065-547-1

ПРАВОСЛАВНА ЕПАРХИЈА БАЧКА
ЦРКВЕНА ОПШТИНА БАЧКА ПАЛАНКА
УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА ИСТОРИЈУ
ЦЕНТАР ЗА ИСТОРИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Научни скуп

ЕПАРХИЈА БАЧКА У ОСМОВЕКОВНОЈ ИСТОРИЈИ
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Бачка Паланка, 2-3. новембар 2019

КЊИГА САЖЕТАКА

Бачка Паланка – Нови Сад
2019

Књига сажетака је штампана уз финансијску помоћ
Министарства правде Републике Србије,
Управе за сарадњу са црквеним и верским заједницама

Ивана АРАЂАН
Народни музеј Зрењанин
ivana.aradjan@gmail.com

ЛИКОВНИ ПРОГРАМ ПЕВНИЦА
У САБОРНОЈ ЦРКВИ СВЕТОГ ЂОРЂА У НОВОМ САДУ
ИСТОРИЈСКЕ КОМПОЗИЦИЈЕ ПРИПАДНИКА ЛОЗЕ НЕМАЊИЋА

Сажетак:

Саборна црква Светог Ђорђа једна је од најстаријих и најзначајнијих православних богомоља у Новом Саду. До сада најстарији помен овог храма потиче из 1720. године. Првобитна грађевина била је мања по димензијама и архитектонски другачије замишљена од данашње. Са зидањем новог храма започето је 1739. године, за време владике бачког Висариона Павловића. За време буне 1848/49. године црква је претрпела озбиљна оштећења, јер су њени делови били срушени, а унутрашњост изгорела. На њеној реконструкцији рађено је од 1860-их година, док је потпуно обновљена у садашњем изгледу у периоду 1903 – 1905. године.

Током реконструкције унутрашњости храма, стари иконостас је замењен новим, као и израда нове резбарије у духу сецесије. Сликање икона на иконостасу поверено је реномираном српском сликару академског реализма, историјског и религиозног сликарства, Паји Јовановићу.

У раду ће се анализирају сликани програм у певничким просторима цркве у којима су приказане историјске личности, односно историјски догађаји од круцијалне важности за српску историју. У северној певници налазе се сцене Свети Стефан Дечански са моделом Дечана у рукама, Свети Симеон Мироточиви са моделом Студенице у рукама и Свети Сава мири браћу Стефана и Вукана. У јужној певници налазе се композиције Свети Кнез Лазар, Свети Петар Цетињски и Свети Сава крунише Стефана Првовенчаног. У духу обележавања осам векова од најважнијег мисионарског подухвата Светог Саве, односно осам векова од стицања аутокефалности Српске православне цркве (1219–2019), анализирале би се историјске композиције на којима су представљени чланови династије Немањића, са посебним акцентом значаја и улоге Светог Саве. Такође, у једном ширем корпусу теме, акценат рада би био на значају средњовековних историјских композиција у сакралном сликарству XIX и почетка XX века у ликовним програмима

српских цркава Епархије бачке, у циљу истицања традиције идентитета српске државе и њеног народа.

Кључне речи:

Црква Светог Ђорђа, Саборна црква, Нови Сад, династија Немањића, Свети Сава, осам векова аутокефалности, певнице, историјске композиције, Паја Јовановић.

Золтан БАДА

Српски институт у Будимпешти

Универзитет „Лорант Етвеш“, Будимпешта, докторанд

zolivia3@vipmail.hu

УСТРОЈСТВО СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ (СПЦ) У УГАРСКОЈ У МОНОГРАФИЈИ ЕМИЛА КИША ИЗ 1901. ГОДИНЕ

Сажетак:

Од Сеобе Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем (1690), па до укидања српске црквено-просветне аутономије (1912) протекле су 222 године. У тој дугој епохи организационо устројство, управа и свакодневно деловање Српске Православне Цркве (СПЦ) на територији Краљевине Угарске било је регулисано мноштвом унутрашњих правних прописа аутономије, државних закона, владарских и владиних уредаба. Перманентно повећавање броја докумената црквено-правне провенијенције је током времена створило толику масу прописа, која ће за административне органе жупанијских и државних управа све више представљати велико оптерећење и искушење.

Да би несметано могла обављати свој делокруг према Српској Православној Цркви, угарска влада у доба премијера Коломана Села (1899–1903) је приступила објављивању издања на мађарском језику, које је требало да послужи пре свега као прегледан и практичан приручник државним службеницима.

Књига Емила Киша из 1901. године постала је опште корисно дело, пошто је у мору правних прописа могла постати прави путоказ. У позитивном смислу књига је била компас не само за правнике и политичаре, који су били доносиоци закона и кројачи судбине једне државе, него чак и за заинтересоване читаоце-лаике, за билингвалне Србе и Мађаре. Управо због тих својих одлика ово издање за истраживаче прошлости – за историчаре православне цркве, црквеног права и друштвених прилика – представља једно интересантно штиво и нови извор за дубљу анализу.

Кључне речи:

Српска Православна Црква, Краљевина Угарска, епоха дуализма (1867–1918), закони, краљевске уредбе, владине уредбе, црквени правилници, Емил Киш (1878–1947)

Др Милан БАНДОБРАНСКИ
Информативна служба Епархије Бачке
bandobraskimilan@gmail.com

УЛОГА И ЗНАЧАЈ ЦРКВЕНЕ ПЕРИОДИКЕ У МИСИЈИ ЦРКВЕ НА ПРОСТОРУ ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ

Сажетак:

Једна од основних црта архипастирске делатности првог Архиепископа Српског – Светог Саве, било је ширење речи Божје и поучавање у вери народа Божјег. Полазећи од чињенице да је у оснивању Аутокефалне цркве српских и поморских земаља Свети Сава видео најсигурнији пут за даљи развој црквеног и богослужбеног живота у младој немањинској Србији, а самим тим и за успешно спровођење мисије Цркве на истим просторима, у раду ћемо покушати да, на основу доступне нам црквене периодике, сагледамо на који начин је, путем црквених штампаних гласила, Црква Божја у Епархији бачкој наставила просветитељско дело Светога Саве. Биће представљена нека од најзначајнијих црквених гласила, која су објављивана или су пак била доступна на територији Епархије бачке, али и шире. У раду ћемо настојати да анализирамо поједине теме које су биле заступљене у црквеној периодници на простору Епархије бачке и да укажемо на њихов непобитни значај у контексту очувања осмовековног црквеног, духовног и културног наслеђа Српске Православне Цркве.

Кључне речи:

Црквена периодика, мисија Цркве, Епархија бачка, Свети Сава, аутокефалност Српске Православне Цркве

Мр Мирјана БОШКОВ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за славистику
boskovmira@gmail.com

КОВИЉСКИ ХРОНОГРАФ

Сажетак:

У раду се разматра одељак са чланцима на историјске теме из рукописног зборника у Народном музеју у Прагу (сигн. IX Н 23, Š 26, л. 85а–165а) што га је Ј. П. Шафарик, знајући да се раније налазио у манастиру Ковиљу, назвао Ковиљским летописом. Проучавање контекстуалног оквира у којем су изложене српске теме омогућује је да се одреди припадност тог списка жанру српског хронографа у чијој рукописној традицији, захваљујући интерполираним и завршним летописачким вестима, он заузима сасвим посебно место. Како је претходно дуктус зборника атрибуиран познатом калиграфу Христофору Рачанину, у овој прилици се у првом реду предочавају резултати систематске компаративне текстолошке анализе према осталим рукописима српске филијације потекле од руског изворника. Износе се нови аргументи у прилог поставци да Христофоров рукопис чува трагове текста антиграфа који га је садржао у ширем обухвату од онога што се одразио у познатим српским рукописима хронографа. Образлаже се мишљење да би том Рачанину могао припадати сам избор чланака, свакако летописне интерполације, а у продужетку и прикључивање континуираног српског летописа што га је, притом, он сам допуњавао актуелним вестима. Све то води закључку да му треба признати својеврсни ауторски допринос: Христофор Рачанин био је не само познати калиграф већ и својеврсни списатељ.

Кључне речи:

Ковиљски хронограф, Ковиљски летопис, рукописна историја српских хронографа, Христофор Рачанин

Др Светозар БОШКОВ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
svetozarboskov@ff.uns.ac.rs

АНТИЧКА ПРОШЛОСТ У ИСТОРИЈИ СЕРГЕЈА НИКОЛАЈЕВИЧА СМАРАГДОВА

Сажетак:

Један од најважнијих уџбеника историје у српским богословијама и гимназијама у другој половини XIX века на територији Хабзбуршке монархије био је *Кратка својшћа историја* од Сергеја Николајевича Смарагова који се појавио 1854. године, а штампан је у Београду. У овом раду приказаћемо шта су српски ђаци у српским богословијама и гимназијама учили о античкој прошлости и који су то догађаји и историјски процеси били главне смернице у образовању и васпитању српске омладине у то време. Такође, приказаћемо на који начин се развијала српска историографија и шта су били основни циљеви и задаци историје то време. Кроз пример једног уџбеника приказаћемо и како је страна историографија утицала на формирање основних начела у проучавању историје код Срба.

Кључне речи:

Античка прошлост, историја, уџбеник, богословије, гимназије, XIX век

Др Горан ВАСИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
goran.vasin@ff.uns.ac.rs

ИЗМЕЂУ РАСКОЛА И ЛИБЕРАЛА – ПАТРИЈАРХ ГЕРМАН АНЂЕЛИЋ И ЊЕГОВО ДОБА

Сажетак:

Друга половина XIX века донела је новину у развоју хабзбуршких Срба – појаву политичких странака које су оставиле у другом плану дотада по утицају неприкосновену Карловачку митрополију/патријаршију. Ово је кореспондирао са чињеницом да су се после Јосифа Рајачића на трону патријарха нашли два несумњиво недовољно снажна првојерарха, Самуило Маширевић и Прокопије Ивачковић. Када је потом дошло до подела унутар до тада јединствене СНСС Светозара Милетића на чело цркве је дошла поново једна снажна особа – Герман Анђелић, сведок и учесник претходних сукоба на Црквено-народним саборима. Иако је на трон дошао уз преседан настојао је да учини што више како би поново оснажио пољуљани углед цркве. На том путу морао се сукобљавати са политичарима који су понављали да је за патријарха наменован од стране владара, а не једногласно изабран, нападали су га и вређали изразима чија је вулгарност као начин борбе и данас тешко разумљива. Ипак, он је успевао да одоли нападима и јача цркву што је имало велик значај јер је тим путем наставио његов наследник патријарх Георгије Бранковић. Патријарх Герман је успео да скупи и знатна материјална средства и буде један од значајних српских задужбинара. Зато његово име и данас краси зграду Карловачке гимназије, за чију градњу је обезбедио новац мада је није доживео. После свега може се констатовати да иако је само шест година био патријарх Герман Анђелић је оставио значајан траг у историји Карловачке митрополије и аустроугарских Срба.

Кључне речи:

Патријарх Герман Анђелић, Карловачка митрополија, Светозар Милетић, црквено народни сабор, Синод

Зоран ВЕЉАНОВИЋ
Музеј Војводине, Нови Сад
zoran.veljanovic@muzejvojvodine.org.rs

ВАЛОРИЗАЦИЈА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ И МУЗЕЈСКИХ ЗБИРКИ О ПРИСАЈЕДИЊЕЊУ ВОЈВОДИНЕ СРБИЈЕ 1918 У МУЗЕЈУ ВОЈВОДИНЕ

Сажетак:

Рад представља опис архивске праксе валоризовања архивске грађе и музејских предмета, прикупљених у Музеју Војводине, односно његовом одељењу Музеју присаједињења 1918, историјских војвођанских области (Баната, Бачке, Барање и Срема), а односе се на бурни период борбе за ослобођење и уједињење, у првом плану Срба, а потом и других Словена на јужнословенском етничком простору. Институционално прикупљање и валоризацију архивске грађе било је повезано је са друштвеним и политичким околностима и имало је своје успоне и падове: отпочело је интензивно у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији, да би у периоду комунистичке диктатуре било потпуно обустављено и гурнуто у страну, дотим је од демократских промена настављено. Као резултат тог процеса су већи број објављених публикација које третирају тему ослобођења и присаједињења војвођанских области Краљевини Србији и уједињењу у ширу југословенску заједницу: објављивање архивске грађе, монографије о присаједињењу Војводине Србији 1918, зборници о ослобођењу и уједињењу, музејске поставке, каталози и др. Под валоризацијом подразумевамо целокупни процес утврђивања и одабирања записа и музејских предмета који имају трајну вредност као културно добро, а представљају извор за историјска и друга научна истраживања.

Кључне речи:

Присаједињење, Банат, Бачка, Барања, Срем 1918, Краљевина Србија, архивска грађа, музејски предмети, валоризација, Музеј Војводине, одељење Музеј присаједињења 1918

Остоја ВОЈИНОВИЋ
Национална служба за запошљавање, Кикинда
ovojinovic@gmail.com

ОДНОС КОМУНИСТИЧКИХ ВЛАСТИ
ПРЕМА СВЕШТЕНСТВУ БАЧКЕ ЕПАРХИЈЕ СПЦ
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА –
ВРЕМЕ ПРОГОНА И НАДЗОРА ДРЖАВЕ НАД ЦРКВОМ

Сажетак:

Завршетком Другог светског рата и доласком нових државних власти, дошло је до промене правног положаја Српске Православне Цркве у новој држави. Уставом као највишим државним правним актом, Црква и држава су раздвојени, али је држава наставила да прогони и контролише Цркву. То је један од најмрачнијих периода у целој историји Српске Цркве, па и Бачке епархије, јер је Црква у том периоду била скрајнута и готово сасвим девастирана.

У овом раду биће обрађене прилике на подручју Бачке епархије у периоду по завршетку рата и у поратним годинама, које су праћене одузимањем имовине коју је епархија поседовала, у аграрној реформи 1946. године, као и национализовањем имовине. Црква се морала ослањати на продају свећа као на главни извор финансија, да би касније дошло до њеног издржавања преко добровољних прилога, или касније уведеном установом тзв „парохијала“. Цркви је одузето право да издаје јавне исправе будући да је вођење матичних књига прешло у надлежност државе.

Црква је потиснута на друштвену маргину и у сферу приватног живота, но и ту је држава настојала да умањи њену улогу и њен утицај у друштву. Пре свега, слабљењем економске моћи Цркве, она је доведена у зависан положај од државе, а држава је то користила за остваривање својих интереса у Цркви и посредством Цркве. У таквој ситуацији Црква је морала, најпре, да се бори да одржи канонски поредак, да редовно обавља сва богослужења, да што више сачува своју имовину и своје присуство у народу, а онда да, сходно могућностима, мисионари и ради на поправљању сопствене позиције, у покушају склањања са друштвене маргине. Свештенство Бачке епархије прихватало је реалност у којој се нашло и држећи се свог устаљеног, вековног поретка, настојало је да одржава што чвршће везе са паством и буде присутно у народу. Вера је надвладала идеологију.

Кључне речи:

Епархија бачка, Црква, комунизам, парија, епископ Иринеј, епископ бачки,
Карловачка богословија, вера, идеологија, конфискација

Др Владан ГАВРИЛОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
v.gavrilovic@ff.uns.ac.rs

ПОПИСИ БАЧКЕ ЕПАРХИЈЕ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА (1823 – 1844)

Сажетак:

Пописи Бачке епархије за период од 1823. до 1844. године су вођени за четири протопрезвитерата ове епископије. То су новосадски, сомборски, сегедински и жабаљски. Већином су то пописи венчаних, рођених и умрлих, изражени цифрама кроз сваки протопрезвитерат посебно. Једна од карактеристика ових пописа је да су једне године пописи били писани на латинском, а друге опет на српском језику. У неким табелама приказано је, посебно, становништво слободних краљевских градова у Бачко-Бодрошкој жупанији : Новог Сада, Сомбора, Суботице, Сегедина, који су у верском погледу припадали Бачкој епархији. Ове табеле уједно доносе и највише података, од назива школа у тим местима све до назива црква и броја парохија у тим градовима.

Кључне речи:

Бачка епархија, Бачко-Бодрошка жупанија, Нови Сад, Сомбор, Суботица

Весна ГРГУРЕВИЋ
Градски музеј Врбас
vesnargurovic@yahoo.com

СРЕДЊЕВЕКОВНО НАСЕЉЕ СА ЦРКВОМ И НЕКРОПОЛОМ
НА АРХЕОЛОШКОМ ЛОКАЛИТЕТУ ШУВАКОВ САЛАШ –
КЛИСА КОД ВРБАСА

Сажетак:

Археолошка истраживања на средњевековном археолошком локалитету Шуваков салаш Клиса забележена су још давне 1902. године. Значај локалитета потврђују истраживања Музеја Војводине у периоду 1984–1993 када је већим делом истражена триконхална црква (13–16 в.), део насеља и некрополе (10–16 в.). Обнављање истраживања у последњих пет година донело је и нови материјал који упућује на специфичности у начину украшавања и саставу становништава. Урађена је и антрополошка анализа скелетног материјала, делимична реконструкција цркве, конзервација појаса од сребрних нитни утиснутих у кожу за који је урађена и анализа материјала, као и 3Д модел почелице из гроба 27/17. Посебну пажњу привлачи датовање триконхалне цркве у 13. век на основу архитектонског украса – розете. Један од најзначајнијих резултата досадашњих ископавања на локалитету Шуваков салаш Клиса јесте евидентирање средњевековног насеља Орбаспалотаја.

Кључне речи:

Шуваков салаш Клиса, Орбаспалотаја, средњи век, археологија, црква

Мр Петар БУРЂЕВ
Историјски музеј града Новог Сада
Филозофски факултет у Новом Саду, докторанд
petardjurdjev@gmail.com

ИЗМЕШТАЊЕ ПРАВОСЛАВНОГ КРСТА НОВОСАДСКЕ САБОРНЕ ЦРКВЕ 1956. ГОДИНЕ

Сажетак:

У тексту је приказана правна борба Новосадске православне црквене општине против градских власти због одлуке о рушењу и уклањању заветног православног крста који се налазио испред Владичанског двора. Дуга и исцрпљујућа правна борба је трајала три године и завршила се компромисним решењем по којем крст није срушен већ измештен у порту Саборног храма. Кроз ову акцију социјалистичког режима уклоњен је важан видљиви део идентитета православног новосадског становништва што се свакако уклапало у намере однашњих власти за изградњу новог идентитета социјалистичког друштва.

Кључне речи:

Новосадска православна црквена општина, заветни крст, Нови Сад

Игор ИГЊАТОВ, презвитер
парох Цркве Светог Симеона Мироточивог у Ветернику
ignjatovigor@yahoo.com

ТЕОЛОШКО ПРЕОСМИШЉАВАЊЕ ИДЕЈЕ ПРОСВЕТИТЕЉСТВА КРОЗ МИСИЈУ ВЛАДИКЕ ВИСАРИОНА ПАВЛОВИЋА

Сажетак:

Висарион Павловић, епископ бачки од 1731 до 1756. године, живео је и радио у историјски веома сложеној ситуацији за српски народ у Хабзбуршкој монархији. Његова жива црквена, али и национална и културна просветитељска делатност поставила је основе високошколског образовања у српском народу. Рад се темељи на опису просветитељске мисије владике Висариона Павловића, кроз анализу до сада објављених релевантних научних радова на ову тему. Циљ рада је да пружи опсежну анализу историографских чињеница кроз историософску, теолошку, философску и социолошку обраду идеје просветитељства. На основу историјских чињеница евидентно је да је владика Висарион своју мисију темељио на просветитељству. У раду се такође настоји показати и описати један другачији вид просветитељства нама познатог покрета изнедреног у западној Европи од стране Волтера, Енциклопедиста и осталих мислилиаца. Кроз промовисање просветитељских идеја, одричући ауторитет Римокатоличке Цркве овај интелектуални и друштвени покрет промовисан је и као рана идеја атеизма. Такође, кроз рад се настоји доказати да у српској култури постоји другачији, теистички тип просветитељства, који прилагођен потребама сваке епохе постоји још од времена свете браће Кирила и Методија, развија се пуном снагом у доба Светога Саве кроз аутокефалност Српске Цркве и све веће јачање средњовековне државе и свој процват доживљава у време краткотрајне обнове државности у време деспота Стефана Лазаревића. После пропасти српске средњовековне државе овај хришћански, светосавски и косовски етос наставља да живи у северним крајевима српског етноса кроз делатност националних и црквених радника у Карловачкој митрополији. Радом се – увидом у чињеницу да су у доба владике Висариона кроз отварање школа, болница, материјалног обезбеђења црквених и других националних институција, повећавање образовних квалификација свештенства – констатује допринос владике Висариона очувању верског и националног идентитета. То очување идентитета није било кратког даха него

је поставило основе не коме су прегаоци истог или сличног духовног и интелектуалног домета развијали идеје теистичког просветитељства све до данашњих дана.

Кључне речи:

Висарион Павловић, просветитељство, атеизам, теизам, Црква, идентитет

Др Филип КРЧМАР
Историјски архив Зрењанин
fkistarzr@gmail.com

ЕПИСКОП БАЧКИ ИРИНЕЈ ЂИРИЋ
И ОСНИВАЊЕ МАНАСТИРА СВЕТЕ МЕЛАНИЈЕ РИМЉАНКЕ
У ПЕТРОВГРАДУ –
БАНАТСКИ ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ

Сажетак:

Након смрти свог пријатеља, владике банатског Георгија Летића, епископ бачки Иринеј Ђирић (1884–1955) преузео је дужност администратора епархије банатске. У том својству, поштујући жељу покојног владике Летића, он је у два наврата боравио у Петровграду (данашњи Зрењанин), где је у јесен 1935. освештао најпре камен-темељац, а неколико година касније, на Митровдан 1939. године – и цркву новоподигнутог женског манастира посвећеног Светој Меланији у градском насељу Шумица (задужбине владике Летића). Поводом друге посете и свечаног освећења (троносања) храма новог манастира, епископу бачком Иринеју у Петровграду је приређен свечан дочек у чијој су припреми активног учешћа узеле градске власти, Српска Православна црквена општина, али и школе и др. установе и звања. Током дводневног боравка, уочи и након освећења манастирске цркве, епископ бачки Иринеј је служио свечано бденије и свету литургију у Светоуспенском храму, а у звању председника општине одржао је пријем градских већника и угледних грађана. Његово присуство и улога у оснивању поменутог манастира Епархије банатске остали су забележени у неколико архивских докумената и новинских натписа чији је садржај представљен у овом прилогу.

Кључне речи:

Епископ бачки Иринеј Ђирић, Петровград, манастир Свете Меланије Римљанке, епископ банатски Георгије Летић, *Банатска пошта*, *Хирадо*

Др Ана КРЕЧМЕР
Универзитет у Бечу
Одсек за славистичке студије
anna.kretschmer@univie.ac.at

КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ ПРАВОСЛАВНЕ СЛАВИЈЕ У ТУЂИНИ –
ШКОЛСТВО И ПИСМЕНА КУЛТУРА СРБА НА АУСТРИЈСКИМ ЗЕМЉАМА
ПОСЛЕ ВЕЛИКЕ СЕОБЕ

Сажетак:

Наш приказ базира на тзв. концепцији Православне Слатије Н. И. Толстоја, Р. Пиккија и др. Њена писмена култура била је суштински и дубински везана за веру – Православање, и изузетно стабилна у времену, простору и жанровском канону – уз историјску, етничку и фолклорну специфику појединих региона православног словенског света. Православна вера увек је била сматрана код ових Словена као најважнији фактор очувања свог идентитета. Као чувар те културне традиције иступала је црква, у чије задатке спадало и одржавање традиционалног школства – засниваног на заједничком писменом и културном језику Православне Слатије – црквенословенском дотичне локалне редакције, и на црквеним књигама. Од нарочитог је значаја, свакако, таква делатност цркве код православних Словена у туђем окружењу и у статусу мањине, често изложене различитим притисцима и репресијама. Током векова егзистовале су две такве заједнице православних Словена – источни Словени у Великој Литванској кнежевини (касније пољско-литванска одн. пољска држава) од средине XIII в. и до дубоко у XVII в.; и Срби који су се масовно доселили на земље данашње Војводине, пре свега током Велике Сеобе – њима је посвећен наш приказ.

Кључне речи:

Православна Слатија, Срби у Аустрији, школски систем у XVIII веку, реформа школства у 1770-им

Др Александар КРСТИЋ
Историјски институт, Београд
albited@gmail.com

Др Борис СТОЈКОВСКИ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
boris.stojkovski@ff.uns.ac.rs

ЕПАРХИЈА БАЧКА ПОД ОСМАНСКОМ ВЛАШЉУ

Сажетак:

У раду ће, на основу прворазредних извора, као и релевантне литературе бити подвргнуто критичкој анализи досадашња сазнања о првим поменима епархије на тлу Бачке (сегединске и бачке митрополије/епископије). Нарочито ће критички бити анализирана достигнућа старије историографије која су неретко без неопходне методолошке анализе некритички преузимана и постала општа места у историографији. Истовремено, захваљујући новим научним сазнањима, настојаће се дати целивит преглед османске власти на тлу Бачке са посебним освртом на улогу и место Епархије бачке.

Посебан значај у овом раду даје се настанку и развоју два најзначајнија манастира на тлу Епархије бачке-то су Свете Обитељи у Ковиљу и Бођанима. Од нарочитог је значаја то што су за ово излагање припремљени и неки до сада слабо познати или готово потпуно непознати извори који у многоме доприносе да се осветли историја Епархије бачке под Турцима, њени манастири, настојатељи, свештенослужитељи и црквени живот.

Кључне речи:

Епархија бачка, турска власт, Угарска, Османско царство

Др Илија МАРЧЕТИЋ
Православна Епархија нишка
ilijamarctic@gmail.com

БОГОСЛОВСКО-ХРИСТОЛОШКА МИСАО У БОЖИЋНИМ ПОСЛАНИЦАМА ЕПИСКОПА НОВОСАДСКО-БАЧКОГ ДР ИРИНЕЈА ЂИРИЋА

Сажетак:

Тема ове писане студије обухвата богословску мисао, нарочито у вези са христолошким богословљем, како је исказано у сачуваним Божићним посланицама знаменитог епископа новосадско – бачког др Иринеја Ђирића. Следствено томе, студија ће преваходно описати богословску мисао о Оваплоћењу Сина Божјег, како је она представљена у поменутих празничним Посланицама писаним у периоду од 1921. до 1943 (44) године. Делатност епископа Иринеја Ђирића представља у духовном смислу златну пасторалну делатност једног од најзнаменитијих архијереја Српске Православне Цркве у новијој историји, епископа који је на свој свештени подвиг ненаметљиво, али не и неприметно, указивао још и као ученик Српске православне новосадске гимназије, студент Кијевске духовне академије, а нарочито као наставник Карловачке богословске школе и Богословског факултета у Београду, те као епископ тимочки, потом епископ новосадско – бачки; такође, као и администратор појединих епархија обновљене Српске Патријаршије.

Писана делатност овог знаменитог архијереја у вези са теологијом тиче се, методолошки речено, многих области теологије: библијске лингвистике, пастирске теологије, литургике. Ипак, аутор ове студије ће се потрудити да представи христолошко – догматску мисао епископа Иринеја Ђирића како је она сачувана у вези са Празником Рождества Христова и са писаном делатношћу поменутих Божићних посланица.

Кључне речи:

Теологија, христологија, Халкидонски богословски догмат, Оваплоћење – Очовечење Бога Логоса (*ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ Λόγου*), пастирска теологија

Др Саша МАРКОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору
milnik.markovic@gmail.com

СВЕТОСАВЉЕ, ВРЕДНОСТ, ИДЕНТИТЕТ, НАЦИЈА, ОДГОВОРНОСТ

Сажетак:

Подстакнути изузетним јубилејом, инспирисани смо да представимо наше виђење Светосавља, као јединствене српске редакције Христољубља. Уобличено са делом Светог Саве, поникло много раније, још у времену прелаза из паганства у хришћанство, ово наслеђе импонује хришћанским универзализмом који надахнуто уобличава идентитет. Његова вредност је стално била на испиту јер су историјски процеси суочавали српство са бројним искушењима. Она су била видљива у распону од унутрашњих ломова до освајачких претензија других. Модерна историјска кретања, уобличена у идеолошке визије понудила су и Србима националну еманципацију. У атмосфери ренесансе сопствених достигнућа у прошлости, могући недостаци проистицали су из неуравнотежености емоције и рационалног у националној идеји и њеној државотворној амбицији. У таквој ситуацији човекољубље обележено вером у Христа било је неисцрпно надахнуће потреби националног одређења. Иако је њихов сусрет имао и дозу напетости, Светосавље је било и устало упориште српског идентитета.

Кључне речи:

Светосавље, вредност, идентитет, нација, одговорност

Др Дејан МИКАВИЦА
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
mikavica@ff.uns.ac.rs

ВЛАДИКА БАЧКИ ПЛАТОН АТАНАЦКОВИЋ И СРПСКА ВОЈВОДИНА У ПОЛИТИЦИ СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА И ЦРКВЕНЕ ЈЕРАРХИЈЕ

Сажетак:

Српска црквена и световна елита пречанских Срба је од краја XVIII и у првој половини XIX века интензивно покушавала да осмисли националну политику наспрот институционално спровођеној асимилацији над српским народом која је наговештавала пренегрегивање сваког изражавања колективних права, потискивање идеје Српске Војводине као државотворне доктрине и афирмисање само једне политичке нације на простору Угарске. У настојању да сачувају национални идентитет, равноправност језика и писма, као и слободу вероисповести, пречански Срби настојали да постигну сто веће национално-политичко јединство и да у што већој мери отклоне бројне разлике које су постојале у идеолошким ставовима између поједних угледних и утицајних првака који су представљали Србе на Угарском, Хрватском, Далматинском и Црквено-народном сабору. После завршетка рада Благовештенског сабора (1861), разлике и међусобно супростављена гледишта све више долазе до изражаја, архијереји и владике показују све мању спремност да уступну пред Милетићевим либералима и само су поједине владике, попут бачког Платона Атанацковића, могле да нарастајуће суревњивости учине подношљивијим и мање штетним за опште интересе Срба у Хабзбуршкој монархији.

Кључне речи:

Срби пречани, црквена јерархија, Светозар Милетић, Српска Војводина, Благовештенски сабор, Бачка, Платон Атанацковић, Угарска

Др Ненад НИНКОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за историју
nenad.ninkovic@ff.uns.ac.rs

ОДНОСИ МИТРОПОЛИТА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА И ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА ПАВЛОВИЋА

Сажетак:

Митрополит Павле Ненадовић и епископ Висарион Павловић спадају без сумње у најзначајније личности српске историје XVIII века и то не само црквене, него и световне. Њихов однос је био динамичан, повремено су били наклоњени један другом, сарађивали су, али су имали и пуно сукоба. Обојица су била прагматичне, снажне особе са јаким утицајем на сународнике. У цркви су напредовали различитим путем, док је Павловић био дуги низ година монах и сабрат три за Србе изузетно значајна манастира – Крушедола, Хиландара и Пећке патријаршије, дотле Ненадовић ни после монашења није живео у свом постригу Раковцу, него на Митрополијском двору. Различит животни пут је у њих усадио и различите принципе, па су сукоби били неминовни, а интензивирани су после Ненадовићевог избора за митрополита, чији трон је Павловић желео и на који је покушавао да седне 1748. и 1749. Иако су сукоби превазиђени уз посредовање Двора њихова сарадња више није била искрена и више је била формалне природе, а таква је остала до смрти епископа Висариона крајем 1755. Наслеђени сукоб између карловачког митрополита и Павловића бацио је сенку на периоде њихове сарадње, чак Висарионове заштите Ненадовића у време највећих сукоба када је он биран за епископа. Ипак и поред свих сукоба остала је чињеница да су чак и тада обојица покушавала да учине што више доброг за своје вернике и сународнике.

Кључне речи:

Митрополит Павле Ненадовић, епископ Висарион Павловић, Карловачка митрополија, Бачка епархија, Синод

Ненад ОБРАДОВИЋ
Универзитет у Београду
Филозофски факултет, Одељење за историју, докторанд
obradovicnenad93@gmail.com

СРПСКИ ДЕСПОТИ И ЊИХОВИ ПОСЕДИ У БАЧКОЈ

Сажетак:

Истраживање има за циљ представљање географског значаја подручја Бачке (средњовековне жупаније Бач, Чонград и Бодрог) у одбрани јужних угарских граница и место овог подручја у развијеним српско-угарским односима позног средњег века, мислимо овде на период од ступања српских деспота у вазалне односе према угарском краљу до Мохачке битке.

Пажња истраживања биће усмерена на неколико питања. Првобитно циљ је убикацијаседа и других добара које су српски деспоти поседовали у Бачкој, Бодрешкој и Чонградској жупанији. Поред убикацијеседа, посебна пажња би се посветила чиновништву и управи истихседа са освртом на порекло личности које су вршиле одговарајуће дужности. Мултидисциплинарним приступом начинио би се покушај да се осветли свакодневницаседа путем података који се јављају у сачуваној дипломатичкој грађи, углавном на латинском језику. Унутар овако постављених граница пажња би била посвећена и питању насељавања српског народа у Бачкој и ширењу православља на овим подручјима.

Осим овако конципираних основних циљева, пажња би била посвећена и посведоченим деспотским боравцима на подручју Бачке и разлозима њихових посета. Сматрамо да би на овај начин био обогаћен итнерар српских деспота и архонтологија деспотскихседа.

Расположива изворна грађа премда скромна, ипак пружа основне податке за реконструкцију стања деспотскихседа и посредно везе српских деспота са Бачком. Због тога смо уверени да је на основу истих могуће извести и начинити једно широко постављено истраживање које би свој значај добило као прилогу изучавању српско-угарских средњовековних веза.

Кључне речи:

Бачка, деспот, поседи, Потисје, Подунавље, Српска Православна Црква, Срби, Угарска, миграције, српско-угарски односи

Мр Павле ОРБОВИЋ
Градски музеј Врбас
pavlegm@gmail.com

ХРАМ ВАВЕДЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ
И КАПЕЛА ВОДИЦА У ВРБАСУ

Сажетак:

Храм Ваведења Пресвете Богородице у Врбасу подигнут је 1738. године на темељима већ постојећег храма који се помиње у предању везаном за Велику Сеобу и патријарха Арсенија III Чарнојевића. Храм је троносао и осветио епископ бачки Висарион Павловић 1744. године. Први иконостас радио је Јован Исаиловић Старији, док је други осликао Јован Клајић. При Храму је до сада службовало 28 свештеника. Капела је подигнута 1793. године на месту извора лековите воде. Капела је првобитно била посвећена Светој Петки, а од 1944. године Пророку Илији. Унутрашњост је фрескописао сликар Новак Радонић. Храм и Капела су 1849. године претрпели велику материјалну штету.

Кључне речи:

Храм Ваведења Пресвете Богородице, Стари Врбас, Капела Водица, Јован Клајић, Јован Исаиловић Старији, Висарион Павловић, иконостас, фрескопис, збирке културних добара

Др Гордана ПЕТКОВИЋ
Музеј града Новог Сада
gordana.petkovich@gmail.com

Мирослав НИКОЛИЋ, ђакон
Епархија бачка
miroslav.dj.nikolic@gmail.com

АРХИТЕКТА ВЛАДИМИР НИКОЛИЋ
И ВЛАДИЧАНСКИ ДВОР У НОВОМ САДУ

Сажетак:

Архитекта Владимир Николић један је од најзначајнијих пројектаната у Карловачкој митрополији с краја 19. и у првој деценији 20. века. Величанствена здања изведена према његовим пројектима и данас красе центар Сремских Карловаца, Сомбора, Бечеја, Сремске Митровице, али и Новог Сада, где се налазе зграде Гимназије и Владичанског двора. Карловачки Патријаршијски двор, подигнут према Николићевој нацрту за време патријарха Георгија Бранковића, сматра се најреперезентативнијом грађевином у Војводини. Стваралачки опус архитекте Николића изучаван је у претходним деценијама и није непознат. Наша је намера да укратко представимо његов живот и делатност, указујући на мање познате детаље, са посебним акцентом на процес израде пројекта и градње новосадског Владичанског двора, у време епископа бачког Митрофана Шевића, колико се у ранијим деценијама мењао, као и живот у њему, документујући их грађом сачуваном у Архиву Епархије бачке.

Кључне речи:

Владимир Николић, архитекта, Владичански двор, Митрофан Шевић, Нови Сад, Георгије Бранковић, пројекат

Др Радован ПИЛИПОВИЋ
Архив Српске православне цркве, Београд
arhivsrpskecrkve@gmail.com

ТИТУЛЕ ЕПИСКОПА БАЧКИХ И ПРОСТОР ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ
У ТИТУЛАТУРИ ПРЕДСТОЈАТЕЉА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
(1557–2019) – ПОГЛЕД КРОЗ ИЗВОРЕ

Сажетак:

На основу сачуваних диптиха, летописачких белешки, родословних података, те конфирмацијских диплома, као и других званичних извора црквено-административне провенијенције аутор реконструира географско-еклисијалну титулатуру епископа са простора данашње Епархије новосадско-бачке. У хронолошком погледу рад има три временска одсека, покривајући период историјског хода епархије у Пећкој Патријаршији (после 1557. године), Карловачкој митрополији (1690–1918) и уједињеној Српској Православној Цркви после 1920. године. Такође, у раду се разматра значај синтагме „объ на поль Дуная“ у титули српских пећких патријараха у XVIII веку, а која је по свом географском одређењу обухватала и простор Бачке, тј. Подунавља у ширем смислу. Историјско присуство православља српског типа, преко литургијских и обичајних особености, у Бачкој, фиксирано је епископалном организацијом која се поред Новог Сада везивала и за неке друге градове попут Сегедина, Мохача и Јегре.

Кључне речи:

Епископ, Епархија бачка, епископска титулатура, назив епархије, епископска власт и територија

Др Предраг М. ВАЈАГИЋ
Друштво наставника историје Бачка Паланка
pedja1975@gmail.com

ЗЕМЉИШНИ ПОСЕДИ ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ У АГРАРНОЈ РЕФОРМИ 1918-1941

Сажетак:

Епархија бачка је током Првог светског рата системом ратних зајмова и реквизиција које су спроводиле власти Аустроугарске монархије финансијски уништена. Последње године рата упокојењем епископа Митрофана Шевића трон Епархије је остао упражњен. У новој држави Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, Епархија бачка ће се наћи на удару аграрне реформе, према чијим одредбама ће јој бити одузете велике површине обрадивог земљишта. На тај начин Епархија бачка ће бити још више осиромашена, а њена финансијска стабилизација након рата успорена и отежана. У раду намеравамо да на основу архивске грађе и публиковане историографије прикажемо ток и последице аграрне реформе на поседима Епархије бачке, као и суседним епархијама које су се налазиле на простору данашње Војводине. Посебну пажњу ћемо посветити реакцијама Епархије бачке и њених Црквених општина на поступак одузимање земљишта, као и молбама које су упућиване надлежним органима да се поједини поседи изузму од одредби аграрне реформе. Ти напори су делимично уродили плодом јер је првобитна површина која је требала бити одузета Епархији бачкој делом умањена. Епилог аграрне реформе која је изведена између два светска рата јесте да је Епархији бачкој одузето више од трећине укупног земљишног поседа којим је располагала 1914. године.

Кључне речи:

Епархија бачка, аграрна реформа, земљишни поседи, колонизација, Жупанијски аграрни уред

Др Владислав ПУЗОВИЋ
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
vprizovic@bfspc.bg.rs

ШКОЛОВАЊЕ ЕПИСКОПА БАЧКОГ ИРИНЕЈА (ЋИРИЋА) У РУСИЈИ

Сажетак:

Рад је посвећен школовању епископа Бачког Иринеја (Ћирића) на Московској духовној академији од 1902. до 1906. године. Заснован је на архивској грађи из Одељења рукописа Руске државне библиотеке у Москви, Централног државног архива у Москви, материјалима из заоставштине епископа Иринеја која се чува у Библиотеци Матице српске у Новом Саду, као и публикованим протоколима са заседања Савета Московске духовне академије. Представљено је научно-богословско окружење у Сергијевом Посаду почетком XX века у којем је богословски формиран епископ Иринеј. Изложени су главни аспекти научне делатности водећих професора Московске духовне академије из поменутог периода. Ток школовања епископа Иринеја прати се од уписа на Академију. Анализирају се документа која је поднео, као и расправа на Савету Московске духовне академије која је вођена у вези са резултатима његовог пријемног испита. Представљене су његове оцене током четворогодишњег школовања. Анализиран је садржај студентских материјала који се налазе у његовој заоставштини. Епископ Иринеј је школовање у Сергијевом Посаду завршио писањем кандидатске дисертације под насловом *Книга Пришчей Соломона как памятник древнееврейскою языка и священной письменности*. Рецензију на дисертацију написао је професор Евгениј Александрович Воронцов, ученик чувеног московског библисте Митрофана Дмитријевича Муретова. Аутограф рецензије на руском језику је сачуван у Одељењу рукописа Руске државне библиотеке у Москви и према истом је начињен превод на српски језик који је дат као прилог раду.

Кључне речи:

Епископ Бачки Иринеј (Ћирић), Русија, Московска духовна академија, архивска грађа

Мср Миле СУБОТИЋ
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
msubotic@bfspc.bg.ac.rs

ОДНОС КАРЛОВАЧКИХ МИТРОПОЛИТА-ПАТРИЈАРХА
ПРЕМА СРПСКОЈ МИСИЈИ ПРИ РУСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ
У СЈЕДИЊЕНИМ АМЕРИЧКИМ ДРЖАВАМА

Сажетак:

Архимандрит Севастијан Дабовић, начелник новоосноване Српске мисије при Руској Православној Цркви у Америци, обраћао се за помоћ карловачком патријарху Георгију Бранковићу 1905. године. Патријарх Георгије Бранковић је у свом одговору навео да је материјално стање Карловачке митрополије неповољно, да му није званично познато стање српске заједнице у Америци, и у каквом је односу српска јерархија са Синодом Руске Цркве. Његов наследник патријарх Лукијан Богдановић је замолио угледног банкара Стевана Карамату да састави детаљан извештај о српској дијаспори током свог боравка у Америци 1910. године. Из ових писама и извештаја се види да двојица карловачких првојерараха родом из Бачке нису исто гледала на Српску мисију при Руској Православној Цркви у Америци. У раду се њихови ставови разматрају у контексту друштвених и црквених прилика у Сједињеним Америчким државама, као и у контексту односа Карловачке митрополије са Руском Православном Црквом почетком двадесетог века.

Кључне речи:

Карловачка митрополија, Српска мисија у САД, Руска Православна Црква, Севастијан Дабовић, Георгије Бранковић, Лукијан Богдановић, Стеван Карамата

Др Исидора ТОЧАНАЦ РАДОВИЋ
Историјски институт, Београд
isidora.tocanac.radovic@iib.ac.rs

Мср Нино ДЕЛИЋ
Историјски институт, Београд
n.delic@aol.com

ДЕМОГРАФСКЕ ПРИЛИКЕ У БАЧКОЈ ЕПАРХИЈИ У XVIII И XIX ВЕКУ

Сажетак:

У раду је представљена анализа демографских кретања у Бачкој епархији, из периода од друге половине XVIII до краја XIX века. За потребе рада обрађени су подаци из доступних црквених пописа Бачке епархије. Коришћена су архивска грађа и објављени пописи. На основу анализираних података праћене су промене базичних демографских показатеља, као што су број кућа, душа, брачних парова и полна структура становништва. Резултати су представљени сходно тада важећој територијално-управној подели епархије на протопрезвитеријате. У посматраном периоду бројност становништва порасла је за нешто више од педесет процената, а број кућа је удвостручен. Етничка структура православног становништва Бачке епархије није се знатно мењала у овом периоду и већину чинили су Срби (око 98%).

Кључне речи:

Српска Православна Црква, Бачка епархија, демографија, становништво, Срби, пописи, статистика, XVIII век, XIX век

Др Светлана ТОМИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност
arsenije@ptt.rs

ПОДУНАВСКА КЊИЖЕВНОСТ И ЊЕНО МЕСТО У ИСТОРИЈИ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Сажетак:

Код Срба у Средњем Подунављу јавља се књижевни рад на самом почетку петнаестог века. Поп Никодим Грчић тада је „на Угр'сцеј земљи“ преписао Четворојебанђеље, које се данас чува у Народном музеју у Букурешту. Иако изван територијалних граница српске државе, ова књижевност програмски је неговала културна настојања из претходног периода Немањића и Лазаревића. Због тога је њено главно обележје традиционалност, као показатељ да су у крајевима северно од Саве и Дунава присутне теме и представе из епохе процвата српске средњовековне књижевности. Манастири су преузели историјску мисију настављача култа светосавског православља и постали средишта духовног живота.

Тако и манастири у Бачкој, Бођани и Ковил, сведоче о живој преписивачкој делатности и неговању писмености и књижевности. Довољно је поменути Ковилски летопис с краја седамнаестог века, који се чува у Шафариковој збирци Народног музеја у Прагу или Ковилски рукопис Душановог законика, преписан у Београду 1739. Преписивачки рад у ковилском манастиру трајао је током седамнаестог, осамнаестог и до половине деветнаестог века.

За књижевна настојања Срба на тлу јужне Угарске, књижевни историчар Борђе Сп. Радојичић користио је термин Подунавска књижевност. Скренуо је пажњу да је после Велике сеобе ова књижевност добила нове подстреке, њен значај је порастао, тако да она постаје главна српска књижевност, на чијем ће се земљишту у другој половини осамнаестог века постепено рађати нова српска књижевност. Континуитет постоји и њега треба нарочито истаћи, и то због тога што је порицан од стране значајних књижевних историчара.

Овај рад представљао би прилог познавању главних текстова Подунавске књижевности, као и покушај сагледавања њеног обима и основних токова.

Кључне речи:

Подунавска књижевност, средњовековна књижевност, периодизација, Ђорђе
Сп. Радојичић, преписивачки центри, манастир Ковиљ

Владимир УВАЛИН
ОШ „Петар Петровић Његош“, Врбас
uvalinvladimir@gmail.com

ЈОВАН ВУЧЕРИЋ – ПРАВОСЛАВНИ СВЕШТЕНИК И ПРЕВОДИЛАЦ

Сажетак:

Рад је конципиран са идејом да се прикаже живот и рад Јован Вучерић, пароха кисачког (1900-1913) и староврбаског (1913-1935). Док је живео у Кисачу научио је добро словачки језик. У свом слободном времену, које је поред позива и дужности својих у изобиљу имао у Кисачу, проучава словачку књижевност те и нашу читалачку публику у преводима упознаје са њеним бисерима. Свештеник Јован Вучерић је врло занимљива и ређа појава на пољу словачке узајамности. Поштовали су га као преводиоца словачких дела на српски језик. Превео је седам прозних дела, да би након тога опет угодно изненадио, као преводилац са српског на словачки. Био је најплоднији преводилац Светозара Хурбана Вајанског (1847-1916), словачког писца, у *Бранковом колу*. Био је посланик општине Стари Врбас на Великој народној скупштини Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи, 12/25. новембра 1918. године у Новом Саду. Заузимао је значајно место у Соколском друштву у Старом Врбасу и био оснивач Српског црквеног певачког друштва у Старом Врбасу.

Кључне речи:

Јован Вучерић, свештеник, Кисач, Стари Врбас, преводилац

Борис ФАЈФРИЋ
Универзитет у Београду
Православни Богословски факултет
fajfric.orthodox@gmail.com

ДОПРИНОС ЕПИСКОПА БАЧКОГ ДР ИРИНЕЈА ЂИРИЋА
У РАЗВИЈАЊУ И ОЧУВАЊУ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
И ЊЕНИХ ЧЛАНОВА

Сажетак:

Епископ Иринеј Ђирић, у свету Иван, био је међу најшколованијим епископима крајем 19. и почетком 20. века. Његов допринос у науци и богословљу оставио је дубоког трага међу његовим ученицима и свештенством уопште. Због свог образовања је примећен од осталих епископа, те је изабран за епископа тимочког 1919. године, на чијој катедри је остао до 1922. године, када је постављен за епископа бачког. Као бачки епископ, Иринеј се истакао као истинит пастир свога стада и Цркве, у чему је и свој живот жртвовао како би се сачувао верујући народ и СПЦ у ратним временима, а и касније. Због познања више језика, теологије и доборих односа са другим конфесијама, епископ Иринеј је учествовао на многим скуповима и конференцијама у вези са уједињењем цркава, те је једну такву организовао и у Новом Саду 1936. године. Његови посебни доприноси за СПЦ, а о чему ће бити речи у овоме раду, били су: оснивање Мукачевско – прјашевске епархије, спречавање оснивања Мађарске православне цркве и избављење велики број српских породица из мађарских логора током Другог светског рата и њивов збрињавање.

Епископ Иринеј је био одабран од стране Синода СПЦ да отпутује у Поткарпастку Русију, како би радио на црквеном уређењу, јер је тамошње унијатско становништво исказало своју жељу да се врати Православљу, а у оквиру СПЦ. Иринеј је често путовао и обилазио парохије, где је проповедао и тако задобијао народ, док је са онима који су саботирали његову мисију, отменим и цивилизованим одговором побијао њихове намере. Његовим заслугама је Мукачевско – прјашевска епархија основана 1931. године, а за првог епископа је постављен Дамаскин Грданички. Током Другог светског рата, интезивно се радило на оснивању Мађарске православне цркве од стране мађарских власти, а чији је циљ био да се растури јурисдикција СПЦ над народима у Мађарској и деловима Мукачевско – прјашевске епархије.

Епископ Иринеј је, у сарадњи са будимским епископом Георгијем Зубковићем, радио на томе да се спречи намера тадашњих мађарских власти. Придржавајући се строго Устава СПЦ и закона Мађарске, Иринеј је током ратних година успео да спречи цепање, ионако тада дестабилизовану и мученички страдалну, јурисдикцију СПЦ. Његово можда најзаслужније дело јесте спасавање породица из мађарских логора. Током рата, Иринеј је са својим свештенство по црквеним општинама организовао прихватилишта за децу и њихове мајке, који су остали без домова и основ за егзистеницију. Његовим посредством је, из мађарског логора Шарвар, ослобођено око 2 800 деце (један део њих је био словачке националности), 180 мајаки са одојчад и 647 старца. Они су били смештени по црквеним општинама у Епархији бачкој, где су им били обезбеђени смештај, храна и лекарска помоћ. По завршетку рата, ослободиоци нису узели у обзир заслуге за спашавање живота многих људи, него су га прогласили издајником, због чега је био шинканиран и мучен, те је 1950. године оболео, да би за пет година умро.

Кључне речи:

Иринеј Ћирић, Епархија бачка, СПЦ, Мукачевско – прјашевска епархија, Мађарска православна црква, логор, Шарвар, црквена општина

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

271.222(497.113 Ваџка)"12/20"(048.3)

НАУЧНИ скуп "Епархија бачка у осмовековној историји Српске православне цркве"
(2019 ; Бачка Паланка)

Књига сажетак / Научни скуп "Епархија бачка у осмовековној историји Српске православне цркве", Бачка Паланка, 2-3. новембар 2019. - Нови Сад : Филозофски факултет, 2019 (Нови Сад : М&А принт студио). - 39 стр. ; 21 cm

Тираж 100.

ISBN 978-86-6065-547-1

а) Српска православна црква - Бачка епархија - 13-21. в. - Апстракти

COBISS.SR-ID 331100167
